

ZORA

**GLASILO KATOLIŠKO-
NARODNEGA DIJAŠTVA**

LETNIK XIV. ŠT. 9.

» » » PRILOGA » » »
SREDNJEŠOLEC.

UREDNIK M. BOŽIČ.

ZORA IZHAJA VSAK MESEC
20EGA TER STANE CELO-
LETNA NAROČNINA K 4.—,
» ZA DIJAKE K 2.— »

KATOLIŠKA TISKARNA, LJUBLJANA.

Korak naprej!

Brez hrupa se je vršil 6., 7. in 8. junija v Pragi shod delegatov katoliškega slovanskega akademičnega dijaštva, mirno in samozavestno napreduje katoliška misel med slovanskimi dijaki. Sešli smo se v zlati Pragi, ki velja za nerazrušno trdnjavo svobodomiselstva. Vsak kamen je tu svdok slovanske slave, in ta s krvjo za očetnjo prepojena gruda, kjer se ponosno dviga stolp sv. Vida, ta zemlja, nad katero plava duh sv. Nepomuka, naj bo plen mednarodnega, brezverskega svobodomiselstva? Ne, nikdar!

V sovražni nam deželi smo vzdali temeljni kamen svetemu hramu katolištva in slovanstva. Brez bučnega slavlja so prešli dnevi, ki so nam zarisali v spomin globoke sledi. Le katolištvo je ona tajna sila, ki zlije v večnotrajno harmonijo ljubezen do Boga in samega sebe, do naroda in do bližnjega, ker uči zatajevati samega sebe in drugim odpustiti. Le katolištvo more iztrgati medsebojno nezaupanje in predsodke, najsi jih rodé storjene krivice, žaljeno samoljubje ali razmere. Svete so naše razmere, zato nam je podpora Najvišjega gotova.

Zastopana so bila društva: Česká Liga Akademická (Praga-Sedlák), Daniča (Dunaj-M. Božič), Domagoj (Zagreb-Vac), Hrvatska (Dunaj-Ekert), Spolek Českých Akademiků (Brno-ing. Marvan), Zarja (Građec-Puntar), v imenu Poljakov pl. Sabatowski. Posvetovanja je vodil predsednik Češke Lige Akademické, Sedlák, vršila so se v lokalih Češke Lige Akademické, prisostvovali so razen delegatov tov. Čehi iz Prage, c. phil. Drobný in dr. Kratochwil. Sklenilo se je: 1. Takoj naj se osnuje »Slovanska Liga Katol. Akademikov« (S. L. K. A.), sestavi pravila in izvoli pripravljalni odbor. Liga ima namen: širiti slovansko in katoliško idejo med slovanskim dijaštvom, zastopati skupne interese in pospeševati medsebojno spoznavanje. Sedež Lige bo na Dunaju, poslovala bo v vseh slovanskih jezikih, priznanjih v monarhiji. 2. V vsakem mestu, kjer je visoka šola, naj se osnujejo katoliška akademiška društva kot podružnice S. L. K. A. Obstoječa katoliška akademična društva: Česká Liga Akademická, Daniča, Domagoj, Hrvatska, Spolek českých Akademiků in Zarja vstopijo v Ligo. 3. S. L. K. A. bo izdajala svoj list, pisan v vseh slovanskih jezikih. 4. Češko katoliško dijaštvo bo izdajalo svoj organ. 5. Shod protestira proti teroriziranju katoliških dijakov na visokih šolah,

obsoja iz narodnostnih in kulturnih ozirov stavko na avstrijskih visokih šolah in ravnanje slovanskega takozvanega svobodomiselnega dijaštva v zadevi Wahrmond.

Shod je poslal brzojav prevzvišenemu nadškofu Sedeju, knezoškofu Jegliču, nadškofu Stadlerju v Sarajevu, škofu Mahničju na Krk; dopis praškemu kardinalu nadškofu baronu Skrbenský, brzojav olomuškemu nadškofu Bauerju, krakovskemu kardinalu-knezoškofu knezu Puzyna, lvovskima nadškofoma Bilczewski (rimskega) in Teodorowicz (armenskega reda). Brzojavno se je dalje pozdravilo shod čeških kat. agrarcev na Sv. Gori pri Přibramu, zborovanje »Mladinske zveze«, dr. Kreka in poznanjskega kanonika Poljaka Adamski.

Zaključil se je sestanek s prijateljskim večerom, kjer so se poslovili delegatje od praških tovarišev in njihovih prijateljev. Posetila je večer družba dveh Slovakinj in dveh Slovakov, ki so se vračali s kmečkega shoda na Sv. Gori in navdušeno pozdravili zbrano akademično mladino.

S. L. K. A. ne visi v zraku, zrasla je iz akademičnih organizacij in se nanje opira. Edino tovariši Poljaki še niso organizirani, a pripravljeni so, osnovati svoja katoliška akademična društva.

Dijaštvo kaže pot slovanski misli: le organizirane, ne pa razkropljene mase morejo uspešno stremiti za velikimi idejami. Enotno svetovno naziranje bo družilo ligaše, organiziranje katoliškega slovanskega dijaštva se je moralo razviti do ustanovitve splošnega društva, zato ima Liga v sebi zdravo kal. Bodočnost Lige je v nas, mi bomo nosili odgovornost za uspehe in neuspehe. »Polonia semper fidelis« je vzkliknil zastopnik Poljakov pri odhodu, ustanovitev Lige bodi pa za slovansko katoliško dijaštvo prisega zvestobe narodu in katoliški cerkvi, »semper fidelis« bodi nam geslo!

Slovenskemu katol.=nar. dijaštvu!

„Naprej na plan. na solnčni dan“. (Naša pesem.)

Med slovenskim dijaštvom se vedno bolj dani. Vedno bolj se širi umevanje dejstva, da ima delo posameznika, kakor tudi naroda in človeštva na narodnem, socialnem in kulturnem polju svoj zmisel le na podlagi krščanskega svetovnega naziranja. Število onih, ki uvidevajo, da more zadovoljiti človeka samo pozitivno krščanstvo, se množi. Naše vrste se krepé in rastejo. Absolutna narodnost brez krščanskega temelja se kaže čim dalje bolj nezrela fantazija brez vsake vrednosti. Ne le logično razmišljanje, ampak tudi praktično življenje, ki je polno neuspehov raznih »radikalnih narodnih delavcev«, nam to jasno priča. Nasprotniki nam očitajo mednarodnost in se ponašajo s svojo narodnostjo, mi pa mirno delamo pod svojim narodnim praporom, ki je še neomadeževan. Čeravno nas je malo po številu, rodi naš trud lepe sadove. Gotovo je še marsikomu

v lepem spominu impozantna manifestacija katoliške misli in slovensko-hrvatske vzajemnosti v Zagrebu. Letos smo pa postavili prvi kamen k mogočni zgradbi »Zveze slovanskega katoliškega dijaštva«, kar gotovo pomeni v zbližanju katoliških Slovanov mogočen korak naprej. Tako se pri nas ieпо izpopolnjujeta katolicizem in narodnost in tvorita harmonično celoto, ki jo krasi praktični demokratizem. Biti demokrat v besedah je silno lahka stvar, biti demokrat v dejanjih je mogoče samo nam. Kdor nič ne upošteva ljudskega značaja in hoče izpodriniti s trditvami in hipotezami raznih filozofov nekaj, kar tvori žarišče ljudskega življenja, ta ni demokrat, ampak aristokrat, več, uzurpator, ki mu je samo lastno mnenje, lastna osebnost sveta. Te naše ideje moramo razširiti med slovansko inteligenco, v prvi vrsti med dijaštvom. Da se pa to uresniči, se moramo pogovoriti in krepko organizirati. Zato vabimo slovensko katoliško narodno dijaštvo na letošnji sestanek, ki se vrši 21. in 22. avgusta v solnčni Gorici, kamor prihite tudi zastopniki bratskega nam hrvatskega, češkega in poljskega naroda. Pridite vsi, ker rabimo vestnih in požrtvovalnih delavcev! Ako bo vsak na svojem mestu, mora biti bodočnost še jasnejša, kakor je sedanjost, ko se slovenski liberalni in radikalni akademiki, kot javno proklamirani nadležni gostje brez zadoščenja, družijo z nemškimi nacionalci. V tem času pa hitimo mi v obmejne kraje, da manifestiramo za katoliško in narodno idejo. Jasno nam je, da samo tem potom lahko razpršimo vsak lokalizem in ustvarimo predpriprave katoliški Vsesloveniji in kulturni vzajemnosti katoliških Slovanov.

Program sestanka slovenskega katoliškega narodnega dijaštva 21. in 22. avgusta v Gorici:

21. avgusta predpoldne zborujejo združeni klubi naših društev.

Popoldne ob 3. uri občni zbor »Slovenske dijaške zveze«.

Zvečer ob 8. uri pozdravni večer z volitvijo predsedstva.

22. avgusta ob pol 8. uri zjutraj: Sveta maša.

Ob pol 9. uri:

1. Katolicizem in modernizem. (teolog.)
2. Znanstvena organizacija med Slovenci in dijaštvo. (Zarjan.)
3. Ali je pri nas mogoča katoliška umetnost? (Daničar.)

Popoldne ob 3. uri:

1. Politične in dijaške struje s posebnim ozirom na katoliške politične in dijaške struje. (Zarjan.)

2. Narodnostni problem z ozirom na naše narodne, posebno goriške razmere. (Daničar.)

V nedeljo, 23. avgusta, priredi »Slovenska dijaška zveza« skupno s »S. K. S. Z.« zvečer ob 8. uri komerz.

Mirko Božič m. p., tč. predsednik »Danice«. Ivo Česnik m. p., tč. predsednik »Zarje«.

Jos. Puntar m. p., tč. podpredsednik »Slovenske dijaške zveze«.

Similis sum pelicano solitudinis ...

Peter Petrič.

I.

V ogenj ginoči mrtvega dneva,
v zarjo krvavo konture strme:
to so molitve za jutrajšnje boje,
to so moje prošnje — solzé ...

Kar pelina mi njiva rodi,
nimam več upov sladkih ne nad,
kar so zamrle v mračni zarji
rože meni: preč je pomlad!

Tiha samota — moja ljubav
temna bridkost — moja radost,
v solzah prečute noči — moji dnevi,
sivi lasje — moja mladost ...

Moje molitve v zarje požar
so iztegnile hrepeneče roke,
moje molitve za jutrajšnje boje,
moje srčne prošnje — solze ...

II.

Sanj gospa, miru gospa
moje samote ne pozna,
radost tudi zanjo ne ve,
izgrešili ste steze —

Le on, ki ni mi drag ne mil
ni pota k meni izgrešil,
na pragu gost mračan sedi
nemil na mirne sni preži —
Kjer on sedi ni solnca nič,
kjer on stoji, ni cvetja nič
in rane tam se ne cele ...
Ni noč vzdržala ga temna
zavela ni ga ros meglà.
ves nepoklican, zloben svat
ne gane se od mojih vrat —
Kako si grd, sovražen pes
v zvestobi mračni — kes!

III.1)

„Mater roris“ sred neba
mirno preko polj vesla
nad grobovi brez konca in mej.
solze joče bridke glej.

Porojene iz njenih oči,
prelite za moje mrtve dni?
Vsi mladi pokopani so,
za srečo, rast izdani so ...

Kako je bled takó tvoj obraz
o roris mater v polnočni čas:
zakrij, obličje, zakrij bledó
iz temnih grobov mrličí gredó ...

IV.

Vse plave za seboj
požgem,
vse moste za seboj,
podrem;
nihče mi ne sledi
poslej
v solz nemili mrak in noč
brez mej —

V bolest in bridki kes
odet
samoti zvest in vdan
do sivih let
svoj si vtrpim magnificat:
„Sem siv
in čist, od solz umit“
in v upih — živ ...

V.

A to, to ni najhuje bilo
z žitjem razrezati vezi:
ubiti v sebi rodno silo
to je najhuje, in boli —
A treba je, o treba bilo
iz mrtve bolja da kali.

1) Stari krščanski simbolisti nazivljejo luno tako.

Resolucije zagrebskega sestanka.

(Dalje.)

Naše literarne prilike.

(Ref. drug phil. Lj. Maraković.)

1. hrvatsko-slovenski katolički svedački sastanak u Zagrebu poziva hrvatsku katoličku javnost, da se čim moguće prije osnuje samostalan hrvatski katolički beletristički časopis. Prikupljanjem gradiva i suradnika ima se odmah započeti.

O »Zori«.

(Ref. tov. fil. Mirko Božič.)

1. »Zora« naj vedno neustrašeno zastopa stališče katoliškega narodnega dijaštva napram vsem dnevnim vprašanjem; pozornost naj obrača na slovensko vseučiliško vprašanje in na izobrazbo srednješolcev.

2. »Zora« naj podaja sliko vsega, v prvi vrsti pa slovenskega katoliškega dijaškega gibanja.

3. Urednik, ki bo odstopil, naj pred vsem uvede svojega naslednika v vse uredniške posle:

4. Dopisovanje naj organizira urednik po svoji inicijativi v zmislu navedenih resolucij o vsebini »Zore«.

5. Po razmerah naj se doda »Zori« leposlovna priloga.

6. Dolžnost vsakega Slovenca katolika je, da podpira katoliško dijaško gibanje s tem, da predplača »Zoro« in jo širi.

Slovenske literarne razmere s posebnim ozirom na katoliško smer.

(Ref. bogosl. Iz. Cankar.)

1. Ker je slovensko katoliško dijaštvo prepričano, da mora biti slovenska kultura vsestranska, da mora slediti uspehom na gospodarskem polju tudi estetski napredek, sklepa isto, razširiti svoj delokrog tudi na leposlovno polje.

2. V to svrhu naj skrbi za estetsko vzgojo srednješolcev, da tako dobimo literarno izobražen naraščaj.

3. Osnuje naj se tesnejša zveza med katoliškimi akademiki pisatelji, da se v književnem delu medsebojno podpirajo.

4. Ker je naš narod krščanski, mora tudi njegovo leposlovje biti katoliško in slovensko.

Razvoj krščansko-socialne ideje med Slovenci.

(Ref. bog. M. Dagarin.)

Resnično delo po krščansko-socialnih načelih mora rešiti in preporoditi slovenski in hrvatski narod. Pri tem delu nam je temelj demokracija, pomoč pa geslo: Organizacija. Posebna skrb naj se posveti delavskim slojem, ki največ trpe pod težo kapitalističnega liberalizma. Zato naj se:

1. Organizira kmečki stan po kreditnih, produktivnih in konsumptivnih zadrugah.

2. Obrtnemu stanu naj se pomaga po produktivnih in skladiških zadrugah.

3. Delavski stan naj se povzpne po krepki in strokovni organizaciji do pogojev, ki mu jamčijo pošten obstanek. Za dosego tega je potrebna vsestranska izobrazba, ki se doseže po potovalnih knjižnicah, predavanjih, podučnih tečajih in izobraževalnih društvih.

Prvi hrvatsko-slov. vsedijaški sestanek pozdravlja delo, v kolikor se je v tem smislu med Slovenci in Hrvati že izvršilo. Sestanek kliče dijaštvo, posebno inteligenco na intenzivno krščansko-socialno delo. Komur je mogoče, naj po svojih močeh dela v praksi, vsak pa naj se s socialno samoizobrazbo pripravlja na bodoče delo, ker je vsakega socialna dolžnost, da povrne narodu ono, kar mu je dal in mu pomaga do blagostanja.

Na obranu vere!

Ref. drug Dimitrij Vac.)

1. Hrv. kat. dijaštvo želi, da se ustroji na hrv. svečilištu stolica kršč. filozofije, kako je to več i I. hrv. kat. kongres zaključio, budući da kriva znanost i lažna prosvjeta zauzima sve veći mah u hrvatskom laikatu.

2. Hrv. kat. dijaštvo moli gg. katehete, da u srednjim školama, osobito u višim razredima, dadu dijaštvu što veću naobrazbu u vjerskim pitanjima, jer liberalna štampa nastopi svom silom baš srednjoškolce predočiti za svoja protuvjerska načela.

3. Hrv. kat. dijaštvo izražava želju, da »Luč« donosi što više radnja filozofsko-religioznoga sadržaja, da preko nje dobijemo pravu hrv. kat. inteligenciju.

4. Pozivlje se sve katoliško dijaštvo, da se već u srednjim školama bavi što više i znanstvenom lekturom i da se tom smjeru sastavljene radnje čitaju u svojim literarnim društvima, ili na ih šalju uredništvima »Luči« i »Hrv. Straže«.

Dijaško stanovsko vprašanje.

(Ref. tov. phil. Puntar.)

Slovensko in hrvatsko dijaštvo zahteva:

1. Slovensko in hrvatsko dijaštvo naj dobi razborite odgojitelje in voditelje.

2. Ker se slovensko in hrvatsko dijaštvo trudi, da dejansko dokaže svojemu narodu ljubezen in spoštovanje, ima tudi pravico zahtevati, da se mu ne jemlje ugleda. Samo dijaštvo pa naj se tudi radi teh zahtev medsebojno spoštuje kljub svojim načelnim razlikam. To zahteva stanovski ponos, stanovska čast, kakor tudi čuvstvo solidarnosti.

3. Uredi naj se materielna zadeva dijaškega življenja.

a) Slovensko katoliško dijaštvo priporoča, da slovenska katoliška javnost podpira starešinstvo »Leonove družbe« v Ljubljani kot splošno podporno društvo za slovensko katoliško dijaštvo. Starešinstvo naj skrbi za to, da omogoči z izdatnimi podporami študij somišljenikov v svrhu akademične in strokovne izobrazbe.

- b) Glede stanovanj želimo: vsem higijeničnim zahtevam odgovarjajoče, dosti prostorne, suhe, zračne in svetle sobe; udobno pripravljene za enega ali dva dijaka; mesečna plača z zajutrekom naj ne prestopi 20 K; nadzorstvo nad gospodarji ali gospodinjami, ki imajo v oskrbi srednješolce, naj bo kolikor mogoče vestno, a zopet ne preozkošrčno; tem zahtevam naj odgovarjajo posebna stanovanja, poleg tega pa naj se dela na to, da se osnujejo posebni dijaški domovi za revnejše dijake.
- c) Uredi naj se zadeva hrane izven stanovanja. Za dijake srednjih šol naj izpolnjujejo prav vestno svoj namen dijaške kuhinje, za akademično dijaštvo pa naj skrbi posebna slovenska dijaška miza.
- d) V zdravstvenem oziru naj se izposluje: brezplačna zdravniška pomoč; brezplačna zdravila; vse ugodnosti v drugem razredu bolnišnice.

Poseben zdravstveni odsek naj skrbi za to, da se izvrše potrebne reforme. Učni zavodi naj bodo vzor higijenično urejenih stanovanj.

4. Za razvoj dijaštva je važno skrbno urejeno potovanje o počitnicah. Železnice in poštni vozovi naj bodo potujočim dijakom po znižani ceni na razpolago. Po možnosti naj se osnuje »Splošno podporno društvo za potovanje dijakov o počitnicah«.

5. Temeljita strokovna in obširna splošna izobrazba naj bo podlaga vsega narodnega dela, prva in glavna stanovsko-socialna dolžnost. Dijaštvo naj zato porabi vsa sredstva, ravnaoč se po načelu samopomoči in samovzgoje. Šolske knjižnice naj se preurede, da bodo odgovarjale časovnim zahtevam.

6. Stanovska organizacija je potrebna. Ves moderni razvoj sili na to, da se zadosti tudi tendenci srednješolskega dijaštva po društvenem razvoju, ki kaže povsod naravno nagnjenje k združenju. Šola naj v svojo korist porabi ta važen življenjski faktor. Dijaštvo si želi bolj svobodnega razvoja, da vsestransko spopolni svojo izobrazbo na raznih poljih, n. pr. v literaturi.

7. Da se tem zahtevam zadosti, naj vse dijaštvo deluje po gotovem načrtu samo zase in v sporazumu z vsemi, ki bi jim moral biti napredek dijaštva vesel znak za dobro prihodnjo inteligenco. Posebno naj v tem smislu deluje »Slovenska dijaška zveza«.

8. Hrvatje naj skrbé za to, da se tudi njihove razmere razvijejo v zmislu navedenih resolucij.

Klerik i socijalno pitanje.

(Ref. drug Čunk.)

1. Neka svaki bogoslov bez razlike nastoji, da što bolje uputi i prouči znanost socijološku, neka nastoji da upozna uzroke i historijski razvoj socijalnog pitanja, a osobito krive filozofske, religiozne i gospodarstvene principe, te svrhu i sredstva socijalizma — ali i zdrave principe kršćanskoga društvenog poretka.

2. Da to bude moguće, treba da po primjeru drugih zemalja bude i u svim hrvatsko-slovenskim sjemeništima za sve bogoslove obligatna stolica za socijologiju i učitelj u tom teoretički i praktički naobražen. Gdje toga nema, neka odbor za provođenje rezolucija na nadležnom mjestu izposluje, da se svakako to već jednom uvede.

3. Bogoslovi, osobito oni, koji se napose kane posvetiti socijologiji, neka se udruže u socijalne klubove, tu neka si porazdijele pojedine teme, neka ih obrađuju i razgovarajući se o njima disputiraju. Gdje nema profesora, neka ga, u koliko je to moguće, nadomjesti taj klub, ali tad je treba, da temata budu podijeljena u savezu i po sistematskom redu, a svi bogoslovi, da ih dolaze slušati.

4. Neka se umoli sjemenišno poglavarstvo, da klericima dozvoli polaziti radničke skupštine i njihove socijalne kurzove.

5. Na praznike neka svaki nastoji, da prouči socijalne prilike i ustroj i praktično djelovanje pojedinih društava svoje okolice. O tom neka napiše izvještaj i ponese sa sobom u sjemenište. Još neka po mogućnosti drži predavanja, iskorijenjuje zle, a širi kršč. socijalne udruge i listove kao: »Istinu«, »Glas Naroda«, a osobito »Zemljoradnik«.

Ferijalni rad bogoslova.

(Ref. drug Lj. Bačić.)

1. Neka što više zalazi u narod, propitkuje, kako živi, koje ga nevolje tište, kojih vrlina ima, koje ga mane podgrizuju i kako bi se dalo pomoći. — O ovome se ima u zborovima skupno raspravljati.

2. Tko bude imao prigode, neka se uputi u zadrugarstvu, u vođenju blagajna, pučkih knjižnica i drugih gospodarskih i narodnih ustanova. Tko ima raspoloživih sredstava, neka putuje u mjesta ili zemlje naprednije u ovom pogledu. Neka se u svim bogoslovnim sjemeništima ustanove seoske blagajne, da se bogoslovi usposobe u vođenju knjiga, te kroz praznike budu osnivači i pomagači starih.

3. Neka se posveti što veći mar prosvjetljivanju naroda, a to osobito poukom analfabeta, pučkim čitanjem i predavanjem o nužnim stvarima. Neka se šire dobre novine i knjige, osobito društva sv. Jeronima. Umojljava se slavna uprava književnoga društva sv. Jeronima, da se obrati svim preč. hrv. ordinarijima, da ovlaste sve župnike, neka predbroje iz cerkvene blagajne pučke knjižnice i podignu povjereništva istoga društva u svrhu, da se proširi kat. hrv. prosvjeta.

4. Družimo se što više s učenicima srednjih i viših škola. Budimo s njima ljubezni i prijateljski. Zamećimo razgovore o vjeri, plemenitim predmetima, da dobri budu bolji i da se još više k nama približe, a druge poučimo i uvjerimo o istinitim i plemenitim idealima.

5. Tko što preko ferija uradi, neka izvijesti na povratku svoje drugove. Neka se zato izabere posebni izvijestitelj u svakomu Zboru, te će izvještavati i druga bogoslovja o učinjenom radu u »Luč« i »Museum«.

(Dalje prihodnjić.)

Agrarno vprašanje — kako nastalo, kako ga rešiti

Ing. J. Rataj. — (Dalje.)

Kakor smo videli, trpi sedanje, zlasti malo in srednje kmetijstvo, vsled pomanjkanja kapitala, kakor tudi vsled pomanjkanja redilnih snovi v izčrpani zemlji — pravilneje bi morda rekli: kmetijstvo trpi, ker zahteva sedaj kmetijska obrt nekaj drugega od razmerja, v katerem naj sodelujejo trije potrebni činitelji pri kmetijski produkciji. Kapitala kmetijstvo v prejšnjih dobah ni potrebovalo, nadomestovala ga je bogata priroda in pridne roke. Po stoletjih je omagala bogata priroda, ostale so le še pridne roke. Toda te tudi niso mogle vršiti vsega, kar bi morali vršiti vsi trije činitelji skupaj. Popolnoma jasno torej, da ravno od kapitala in končnega uspeha odvisna sila dela ni mogla viseti v zraku in se je jela kmetijstvu odmikati in utekati tja, kjer je bil kapital v večji meri zastopan, kakor v kmetijstvu. Krepke roke kmetov-delavcev so začele ravno vsled tega nedostatka zapuščati kmetijsko orodje in se udinjati boljše plačujočim industrijskim podjetjem. Kmetijsko delavstvo je jelo zapuščati lepe poljane, zdravo, osrečujoče kmetijsko delo, in se preseljevati v zaduhle prostore tvornic v industrijska središča, t. j. mesta, zlasti amerikska. To preseljevanje delavstva traja še danes in je morda ena najhujših šib za sedanje kmetijstvo in morda kot kmetijsko-delavsko vprašanje najtežji del agrarnega vprašanja. — Vidimo torej, da ni moglo in ne more kmetijstvo brez svojih običajnih činiteljev v takem položaju prosperovati. Da se je začela vseljevati v kmetijske domove nezadovoljnost, večkrat celo pomanjkanje in revščina, je razumno.

Ne spuščamo se pri popisu razvoja današnjega kmetijstva do podrobnih vprašanj, ki so sodelovala in sodelujejo pri tem razvoju. Ne govorimo tukaj direktno o raznih bremenih, ki tlačijo kmeta, o raznih neugodnih pravnih napravah, o spekulaciji s kmetijskimi produkti, pri katerih vedno trpi kmet kot producent. To so vprašanja, ki bi nas zavedla predalet in nam ne bi mogla zadoščati »Zora« s svojimi skromnimi predali. Pridemo pa morda na ta vprašanja še, ko bomo iskali poti, po kateri vesti kmetijstvo do boljše prihodnosti.

Poprej moramo pa še rešiti vprašanje, kdo naj kmetu pomaga in kako mu naj pomaga. Odgovor na to je kratek in jasen. Kmetijstvo si mora pomagati samo, podpirati pa ga mora družabna organizacija, katere najvišja forma je država. V državi živijo drug poleg drugega razni stanovi. Pravni red vlada nad vsemi, torej tudi nad kmetijstvom. Ker pa se interesi posameznih v državi živečih stanov večkrat križajo, zlasti še, če ne vladajo v državi zdrave razmere, zato je mogoče, da je ta pravni red za ta stan ugodnejši, drugemu zopet manj primeren. Drug se mora na stroške drugega hitreje razvijati, drugi zopet zaostajati. Države najvišji namen pa je, vesti svoje podložnike k vedno večji popolnosti v nravnem i v kulturnem oziru in gotovo ne manj v gospodarskem, saj od gospodarskega napredka zavisi tudi napredek v

vseh drugih ozirih. Čim potrebnejši pa je kak stan za prospeh občnega blagra, tembolj ga mora država čuvati in gojiti z zakonodajnimi kakor tudi drugimi napravami. Nikdar se država ne sme postaviti na stališče nekega trgovca in kalkulirati: ta stan, ta obrt mi nese toliko, drugi toliko. Ta mi da več dohodkov, zato ga bolj podpiramo, drugi da manj dohodkov, zato mu pripada tudi manjša podpora, brez ozira na to, kateri je za celotno družbo potrebnejši. Tako stališče, ki ga države kaj pogosto zavzemajo, je enostransko, nevarno in more postati tudi pogubno za družbo; kajti družba potrebuje raznih stanov. Nekateri so za njen obstoj in razvoj bolj potrebni, drugi zopet manj. Življenjski pogoji teh so kaj različni. Družba se mora ozirati na pogoje in svojo pomoč tem stanovom vravnati po tem, kako so potrebni pomoči in kako so važni za občni blagor. Država ne sme povzročiti s svojim sodelovanjem razlik v blagostanju med posameznimi stanovi. Ravno nasprotno, njena naloga je te razlike, ki nastajajo ravno vsled različnih življenjskih pogojev med posameznimi stanovi, odstranjevati in s svojim sodelovanjem uvajati enakomerno blagostanje med vsemi stanovi.

Brez vsega dvoma je kmetijstvo, zlasti malo in srednje, izmed najvažnejših faktorjev v državi in to iz raznih razlogov. Kmetijsko ljudstvo nadkriljuje še dandanes v večini držav po številu vse ostalo prebivalstvo. Tako pripada v Avstriji, brez Ogrske, na kmetijsko prebivalstvo še celih 57% vsega prebivalstva, torej je Avstrija, lahko rečemo, še popolnoma agrarna država. V sami Ogrski zavzema kmetijsko prebivalstvo še večji odstotek, namreč celih 63% vsega prebivalstva. Na Francoskem imamo še 46% kmetijskega ljudstva, v Nemčiji pa samo 35%. Ali tukaj moramo pripomniti, da je še v osemdesetih letih preteklega stoletja bilo čez 42% kmečkega prebivalstva. Ta hitri padec kmetijskega prebivalstva pa je Nemce tudi vzpodbudil k tako intenzivni in vzorni agrarni politiki, kakor jo vodi sedaj. V Angliji o kmetijstvu težko še govorimo, ker tukaj zavzema kmetijsko prebivalstvo le še borih 6%. Je pa Anglija tudi svarilen vzgled, kam s kmetijstvom lahko pride, če ga prepuste v konkurenci z industrijo samemu sebi.

Še mnogo važnejši razlog, kakor navedeni, je dejstvo, da tvori kmetijsko prebivalstvo vir, iz katerega se človeštvo osvežuje in se varuje pred degeneracijo, kateri bi mesta sama v kratki dobi zapadla. Kmetijstvu se od neprijaznih in nerazumnih strani očita, da plačuje malo davkov, a pri tem se ne pomisli na za državo mnogo pomembnejši, dragoceni krvni davek, katerega največji in najboljši del pada na kmetijstvo.

Kmetijsko ljudstvo je steber države in družabnega reda. Edino kmetijsko prebivalstvo je, na katerega more država vedno in z vso gotovostjo računati. Ne samo, da je vezano na grudo, kjer se je rodilo, kjer dan za dnem dela, kmet to grudo tudi ljubi in jo zapusti le v največji sili in le s tolažbo, da bode mogel se kdaj povrniti nazaj. Tudi je značaj kmetijskega ljudstva, vztrajati pri starem, kar sicer več škodi kot koristi v gospodarskem oziru, a je toliko večjega pomena v socialnem in političnem oziru.

Tudi z etiške strani moramo uvaževati pomen kmetijstva. Zemlja, katero kmet obdeluje, je poleg sredstva, s katerim se prideluje, kar je za življenje neobhodno potrebno, tudi sedež naroda. Poljane, logi in gaji, katere kmet goji, je domovina naroda, ki jo ljubi vsak tem iskrenejše, čim lepša je. Torej od manj ali več cvetočega kmetijstva zavisi tudi ljubezen do rodne zemlje.

Kmetijstvo je uživalo v vseh časih prvo mesto med obrti. Pečali so se z njim slavnin in učeni moške v starem veku. Iz njega so zajemali snovi slavnin rimski pesniki. Dokler je kmetijstvo cvetelo, cvetele so tudi države, ko so pa začele zanemarjati kmetijstvo, propadati so tudi jele mogočne države. V srednjem veku so bili samostani ognjišča in zavetišča znanosti in kulture. Ravno ti samostani so visoko gojili tudi kmetijstvo. Odkar pa so se razvila prometna sredstva in ž njimi velika industrija, izgubilo je kmetijstvo na ugledu. Dandanes velja predsodek, da je kmet najzadnji človek na svetu, in to ne samo med neizobraženimi ljudmi, tudi mnogi izobraženi so še tega prepričanja. In vsled zunanjega pritiska sodi kmet sam o sebi enako. Vsi ti predsodki pa imajo svojo podlago v tem, da se je izkazalo kmetijstvo v konkurenci z industrijo za slabotnejše in s tem izgubilo pri kratkovidnih ljudeh ugled, tako, da velja dandanes beseda kmet za sramotilen pridevek. Vendar časi se tudi za kmetijstvo boljšajo, ker so države zaznale, da se kmetijstvo ne sme ceniti po njegovi plačilni moči, ampak po njegovem pomenu za državni organizem. Proučujejo se vprašanja, kako spraviti kmetijstvo iz njegovega sedanjega neugodnega položaja v zdrave razmere in ga v konkurenci z industrijo in drugimi državami ohraniti krepkega in zdravega. Skupino naukov in principov, po katerih naj se ravna javna moč pri gojenju in podpori kmetijstva, imenujemo **agrarno politiko**. (Dalje prih.)

Visokošolsko dijaštvo.

Stavka. Na tem mestu le kratko poročilo o dogodkih. Juridična fakulteta v Innsbrucku je prepovedala predavanja prof. Wahrmundu. Dijaštvo zagrozi s štrajkom, a ga potolažijo profesorji, češ, počakajmo, kaj poreče Wahrmund, ko se vrne. Wahrmund pride, naznani, da bode vodil seminarske vaje in javi kot protest proti odloku juridične fakultete predavanje iz zakonskega prava. Namestnik Spiegelfeld sistira vsa predavanja na vseučilišču, ker se je bati nemirov, če bi poučeval Wahrmund. Naučno ministrstvo je mnenja, da profesor Wahrmund tudi seminarja ne sme voditi, če ne sme predavati, svobodomiselnemu dijaštvu se zazdi, da se krši svoboda učenja in poučevanja ter s silo zapreči predavanja na visokih šolah, kjer se ne uklonijo profesorji rade volje željam stavkujočih. Nemškim buršom in Judom se pridružijo Slovani in Italijani, v prvi vrsti Slovenci in Hrvati. Izmed Čehov so za stavko privrženci dr. Masaryka, katerim je sovražstvo do katolicizma več kot narodna zavest. Začne se borba med češkimi dijaki, večina je proti stavki, ker noče nič vedeti o zvezi z burši, podpira jih v tem rektor praškega češkega vseučilišča, Goll. Med Poljaki zagovarja le manjšina, največ socialno-demokraško dijaštvo, stavko. Splošen vtis: nemško in del slovanskega svobodomiselnega dijaštva kliče na boj proti

katolicizmu in onemogoča delo na vseučilišču; na čelu stoje židje à la dr. Lud. Hartmann, takt daje židinja »Neue Freie Presse«. Rektorji sklenejo medlo resolucijo. Dijaki niso zadovoljni, cesar pravi Marchetu: Machen Sie dem Skandal schon einmal ein Ende! Ihre Rektoren sind aber eine nette Gesellschaft.

* * *

Svoboda na graški univerzi. Zgodilo se je, kar se zgodi skoro vsako polletje, če hoče nastopiti nemško katoliško društvo »Karolina« pri promociji kakega svojega člana korporativno. Nemški svobodoljubni bratci ji zabranijo vstop na vseučiliščna sveta tla, kakor bi se morda sami izrazili. Pretepanje se prične. To pot je energično posegla vmes policija na rektorjevo besedo, ker se je bilo bati, da bi štajerski kmetje do dobra ne namahali buršev. Dogodki so znani in ni treba, da bi jih obširno popisovali. Zanima nas, kako se je obnašalo slovansko svobodomiselnost dijaštvo ob tej priliki? Trdi in bo trdilo, da ni niti dejansko, niti moralno podpiralo buršev. A čuden slučaj ali nesramnost nemških buršev, ali pa morda njih hvaležnost, da so nabili v vseučiliščnem vestibulu sledeče:

»An die ehrenfeste freiheitlich gesinnte Hörschaft slavischer Zunge! — Für die so unentwegte Mithilfe im Abwehrkämpfe gegen die klerikalen Anstürme auf unsere alma mater sagt die deutsche freiheitliche Hörschaft herzlichen Dank. Zugleich gibt sie aber der Hoffnung Ausdruck, daß auch fernerhin die slavisch freiheitliche Hörschaft stets in unseren Kampfreihen zu finden sein wird, wenn es gilt, die uns Allen gemeinsamen, freien Hochschulen ihre Lehr- und Lernfreiheit gegen schwarze und finstere Gewalten zu verteidigen.

Im Auftrage der deutsch freiheitlichen Hörschaft der k. k. Universität in Graz.
Podpis.«

To je resnica, ki je ne more tajiti nihče. Kdo pa tvori večino slovanskega dijaštva na graški univerzi? Ali ne Slovenci in Hrvatje? In radikalni, nadstrankarski, za narod velezaslužni gospodje si upajo trditi, da niso delali štafaže nemškemu svobodomiselnemu dijaštvu in podpirali terorizma buršev. »Slov. Narod« pravi nekeje, da klerikalci niso zadovoljni z naprednim slovenskim dijaštvom. To da je čisto naravno. Ali samo »klerikalci«? Morda pa tudi še kdo drugi, »Eдиност« in »Nova Doba«. Le berite 39. številko? Takole piše: »Po našem mnenju se mora s stališča pravičnosti najstrožje obojati nastop buršev proti »Karolini«, posebno, ker smo Slovenci istotako brezpravni; na akademičnih tleh bi pa morali imeti po smislu zakonov vsi enake pravice in enake dolžnosti. Ti nemški burši niti nimajo pravice, da bi se zgražali nad kmeti, saj je bila ravno ta »svobodomiselnost« mladina med prvimi, ko je trebalo proti nenemškemu prebivalstvu in njega akademični mladini ščuvati nemško javnost in pritiskati na nemške poslance, da so tudi v parlamentu nastopili z vso silo proti upravičenim zahtevam Slovanov! Niso li ravno nemški dijaki po žarnih univerzah že tolikokrat z brahijalno silo nastopali proti slovanskim dijakom in jim na ta način dokazovali, da so le-ti tujci, gostje, katere se samo trpi na teh univerzah! In za tako svobodo naj se še naša mladina poteguje, za svobodo, ki daje buršem svobodo za preganjanje, zatiranje in preziranje slovanskega dijaštva!«

Gospodje, roko na srce, pa recite, ali je le vera privatna stvar, ali je tudi narodnost postala morda, a šele v zadnjem času ali je pa bila že davno, ko ste nastopili jasno pot narodnega radikalizma!? Kajne da veljajo tu besede Paskalove: »Srce ima svoje vzroke, za katere razum ne vé«, ali pa Goethejeve: »Das eigentliche, einzige und tiefste Thema der Weltgeschichte, dem alle andern sich unterordnen, ist der Konflikt des Unglaubens und Glaubens.« Svoboda vse dovoljuje: potegovati se za burše, odvezuje vseh dolžnosti do bližnjega, do naroda, kajne? Še celo žalostne izjave dovoljuje podpisovati in v svetem ognju pozabljati to, kar se je pred par meseci pribilo v »Omladini«. A o tem po potrebi drugič. Res čudna reč ta svoboda: včeraj je dvigala ljudi v nebo, danes jih je vrgla že pod giljotino ali kakor bi rekli zdaj: privoščila jim je par batin.

* * *

»Grazer Tagespost«, »Slovenski Narod« in celjska »Domovina«, so prinesli iz trte zvito poročilo, da so se zvezali nemški in slovenski katoliški akademiki v Gradcu. To samo pribijemo in ne maramo razmotrivati duševne sorodnosti vseh treh poročil. Skoro bi uganili, odkod so izšla. Odbor »Zarje« je v »Slovincu« koj dementiral to neresnico.

* * *

Lvovsko vseučiliško vprašanje.

France Fr. Stelè. — (Dalje.)

Cisto skladamo se z gosp. L. Lénard-om, ki pravi:¹⁾ »Predvsem je treba naglasiti, da nasprotstva mej Poljaki in Rusini absolutno niso tako velika, kot n. pr. mej Nemci in Čehi ali celo mej Nemci in Slovenci — pravzaprav obstoje še v teoriji komaj.«

In Feliks Koneczny piše zopet:²⁾ »Rusinsko-poljski spor v Galiciji temelji na samem nesporazumljenju.«

Poljaki so si v 70-tih letih osvojili Lvovsko univerzo in so ljubosumni na Rusine, češ, da jim jo hočejo vzeti, dočim Rusini pravijo: »Mi hočemo svojo univerzo, ta naj vam potem le ostane«. Rusini zopet, ki imajo svoje pravice na ti univerzi, se boje, da bi jim ne vzeli teh pravic in jim tudi lastne univerze ne dali, dočim vender Poljaki trdijo: »Ustanovite si le univerzo, a tega, kar je naše, ne damo«.

Toda ogledimo si zgodovino univerze.

Lvovsko vseučilišče je že prav stara ustanovitev.³⁾ Sredi 17. stoletja ga je ustanovil poljski kralj Jan Kazimir, ki so ga vojske in stiske tedanjega časa še posebno tesno privezale na Lvov; prepustil ga je jezuitom, ki so ga upravljali do jožefinske dobe, ko je bil leta 1773. razpuščen ta red. Umevno je, da je bil takrat učni in uradni jezik latinski.

Leta 1784. si je Avstrija uredila to vseučilišče kot državni zavod in takrat se je tudi ustanovila prva poljska stolica, sicer pa je bilo vseučilišče nemško.

V letih 1805—1817 je vseučilišče prenehalo obstojati, dokler ga ni Avstrija zopet vzbudila l. 1817. Zidalo se je tudi novo, še danes obstoječe vseučiliško poslopje, ki je pa po svoji uredbi že zdavnaj zastarelo.

Vseučilišče je bilo nemško, ustanovljeno za vzhodno Galicijo, in l. 1848/49 se je ustanovila prva rusinska stolica. V 60-tih letih se je ustanovilo zopet par rusinskih stolic. Takrat je bil posebno pripraven čas za Rusine, da bi si bili lahko pridobili ugled pri vladi in tako tudi prvo vlogo na vseučilišču. Leti 1861 in 1863 sta ravno najbolj nesrečni leti za Poljake, ker so se brezuspešno uprli Rusiji in bili podpirani tudi po avstrijskih Poljaki. Avstrijska vlada je pa že prej bolj protežirala Rusine kakor Poljake. Vender pa niso znali Rusini, ki niso niti prej, niti pozneje pokazali kakega političnega duha, tudi sedaj ceniti časa. Nasprotno so pa vedeli Poljaki izrabiti vsako priliko, da so se prikupili vladi, in v tem je prišlo za usodo Lvovskega vseučilišča tako važno leto 1871. Vseučilišče je imelo poleg nemških in par latinskih že osem poljskih in pet rusinskih stolic. Tega leta je pa cesar odpravil nemška predavanja in odredil, da se bo odslej predavalo le v obeh deželnih jezikih. Profesorji, ki niso zmožni niti enega, niti drugega deželnega jezika, morajo biti v teku treh let premeščeni na druga vseučilišča. To je bil zopet važen trenutek za Rusine, ki ga pa zopet niso razumeli ali pa niso imeli sposobnih mož, ki bi bili ž njimi prehiteli Poljake. Bržkone je bil glavni vzrok le zadnji; in tako se je zgodilo, da so v teku treh let, ko so se morali odstraniti nemški profesorji, filozofsko in juridiško fakulteto zasedli Poljaki (bogoslovske fakultete se ta izpremembra ni tikala, medicinske pa takrat v Lvovu še ni bilo;⁴⁾ Rusini pa niso pridobili ta čas niti ene nove stolice. Avstrijska vlada pa ni prav nič imela proti temu, skoro da ji je bilo še ljubše

1) L. Lenard: »Die Wiener 'Trippel-Allianz' und die Lemberger 'Staats- und Hauptaktion.« Wien 1907 St. 10.

2) Świat Słowiański št. 16. str. 225—233.

3) Conf. Polnische Post, let. 1907 majeve številke.

4) Gruszewskij: »K polsko-ukrainskim odnoszeniam Galicij.« Kiew 1805. Str. 31.

tako, ker je mej tem namreč že čisto izpremenila svojo politiko in se postavila na poljsko stran. Tako je bilo že leta 1874. Lvovsko vseučilišče čisto poljsko. Leta 1879. pa se je tudi kot uradni jezik vpeljal poljski, z nekaterimi izjemami v korist rusinskemu jeziku. In to leto so tudi izgubili Rusini, kakor je razvidno, pravico, zahtevati obstoječe vseučilišče zase, ker so zamudili, kakor smo videli, dve najvažnejši priliki. — Pozneje so dobili Rusini še dve stolici (1894. in 1899.), obe na filozofski fakulteti. Tako imajo sedaj sedem stolic.

Sedaj pa se bije boj za pravice rusinskega jezika na tem vseučilišču. Ta boj se je začel poostrevati proti koncu prejšnjega stoletja, kar je privedlo do tega, da je leta 1901. 600 rusinskih dijakov zapustilo Lvovsko vseučilišče in šlo na druga. To je največja vseučiliška secesija za praško v Husovem času. Toda že prihodnje leto, 1902., so se dijaki yrnili. Leta so potekala, razmerje se je pa vedno bolj ostrilo in tako je prišlo do dvakratnih nemirov ob priliki slovesne imatrikulacije v šolskem letu 1906/07. Ker so šli Rusini predaleč in so uničili celo slike rektorjev, so prišli v preiskovalni zapor, kjer so priredili po celem svetu znani gladovni štrajk v Lvovskih zaporih. Toliko jim je to pomagalo, da so jih izpustili iz zaporov. Ljudstvo jih je slavilo kot mučenke za narodne ideale, avstrijsko pravdnštvo pa jih je pozneje, ko se je cela zadeva morala rešiti na Dunaju, obsodilo — in menda ne čisto brez vzroka, ker, »tako je sodba naša«, kdor hoče imeti vseučilišče, naj demonstirira in zahteva pri vladi, ne znaša naj se pa nad nedolžnimi rečmi.

Vender pa leto 1907. ni bilo čisto brez sadu za Rusine. Kakor posnemamo po »Reichspost« (1. nov. 1907.), je dovolil ministrski predsednik baron Beck Rusinom dve novi vseučiliški stolici (eno na filozofski, drugo na juridični fakulteti). Dalje je odredil, da se bo imatrikulacija vršila odslej v latinščini (ne v poljščini, kar je bilo povod prei omenjenim nemirov). Vpisi se bodo vršili tudi rusinsko in zadeve rusinskih dijakov se bo obravnavalo v rusinskem jeziku. Te določbe so za Rusine sicer velikega pomena, vender pa so bile že čez dober mesec potem povod krvavih pretepov pri imatrikulaciji dne 14. decembra 1907. Rektor sam je povzročil to takozvano »krvavo imatrikulacijo«, ker ni prečital prišezne formule v latinskem jeziku, kakor je bilo določeno, Kmalu nato so izročili poljski dijaki akademčnemu senatu spomenico z 2.000 podpis (to se pravi z malimi izjemami vseh poljskih dijakov, ker l. 1906/07 jih je bilo 2.368 na vseučilišču, a so njim prišteti skoro vsi Židje, ki jih tu ni ravno malo). V ti spomenici zahtevajo, da se varuje poljski znak vseučilišča, obenem pa se izražajo takole: »Poljska mladina, prosta vsake misli na kak kulturni boj z Rusini, bo z veseljem pozdravila čas, ko vstane na poljski (!) zemlji, prosto od kakega plemenskega sovraštva ognjišče višje (!) rusinske vede«.

Sedaj le še malo statistike!¹⁾ Spomladi l. 1907. je bilo na Lvovskem vseučilišču 83 profesorjev in 41 privatnih docentov. Od profesorjev je bilo 69 Poljakov in 6 Rusinov, od docentov je bilo 40 Poljakov in 1 Rusin. Od 124 učiteljev je bilo torej 109 Poljakov, 7 Rusinov, 6 jih je predavalo latinsko, 2 pa nemško.

Poglejmo sedaj še, káko je bilo dijaštvo od časa popoljščenja univerze sem pa do danes.

Zim. teč. leta	Poljakov	Rusinov	drugih
1876/77	600	348	38
1886/87	731	402	6
1896/97	1094	443	14
1906/07	2368	956	256

Številke najjasneje govore! Vsako vprašanje, čegavo je danes vseučilišče, je odveč. Če pa poleg tega še pomislimo, da imamo tudi v Gradcu vseučilišče, ustanovljeno za avstrijske južne dežele, a vender Slovenci, Hrvatje in Italijani tam nimamo nobene besede, kaj šele, da bi imeli lepo število stolic, ki jih pa nismo zamudili po lastni brezbriznosti, kakor Rusini že marsikako priliko, moramo imenovati Rusine v primeri z nami pač srečne.

¹⁾ Conf. „Polnische Post“, Wien 1907, št. 21.

H koncu se pridružujemo hvalevrednim besedam urednika Koneczny-ga v »Światu Słowiański-m« (št. 16., str. 225—233), kjer piše v tem-le smislu: »Svojega vam ne damo, imate pa pravico zahtevati, toda ne od nas, ampak od države, ona vam je dolžna postreči. — V obče se pri Rusinih misli, da smo mi nasprotni ustanovitvi rusinskega vseučilišča. Ako bi bilo tako, bi nas res lahko smatrali za svoje sovražnike. Gordijski voz bi se dal takole razvezati: 1. Poljsko vseučilišče v Lvovu ostane; 2. ustanovi naj se novo rusinsko. Zmota Poljakov obstoja v tem, ker mislijo, da hočejo Rusini uničiti poljsko vseučilišče, zmota Rusinov pa v tem, ker mislijo, da so Poljaki nasprotni ustanovitvi rusinskega vseučilišča.«

Toliko je danes gotovo, da lvovsko vseučiliško vprašanje ne bo prej rešeno, da vlada ustanovi posebno rusinsko vseučilišče; vse koncesije v prid rusinskega jezika na poljskem vseučilišču pa so udarec v vodo.

Glasnik.

»Danica« je izvolila pri dopolnilnih volitvah za predsednika t. M. Božiča. Rektoratu je poslalo društvo sledeči protest: Slovensko katoliško dijaštvo protestira najodločneje proti ustavljenju predavanj. V tem ne vidi le kršenja svobode poučevanja in učenja, ki je povzročilo veliko ogorčenje med onimi, ki hočejo delati, občutno so tudi gmotno oškodovani svojci dijakov. Izjavlja, da se hoče zavzeti kar najodločneje za to, da se zopet začno predavanja, in pričakuje od akademičnih oblasti, da kmalu ukrenejo potrebno.

* * *

Iz »Zarje«. Na binkoštni ponedeljek, dne 8. junija, se je udeležilo pet tovarišev zborovanja in ustanovnega shoda »Zveze mladeničev« v Ljutomeru. V društvenem imenu je govoril t. predsednik Česnik. Postavil je paralelo med mladeniškim gibanjem in gibanjem katoliško-narodnega dijaštva, karakteriziral laži-svobodo liberalnega dijaštva in opomnil na dogodke preteklih dni na graški univerzi in nastop nasprotnega dijaštva. Eđinost in skupno delo bosta pomagala zbrani katoliški mladini do velikih ciljev po geslu: »V mislih domovina, v srcu vera, v roki moč«. Dne 14. junija je »Zaria« sodelovala pri veselici, ki jo je priredila »Domovina«. Nekaj tovarišev je pelo, štirje so sodelovali pri burki »Pravica se je izkazala«. Veselica je uspeła dobro.

Pri dopolnilnih volitvah je bil izvoljen za društvenega podpredsednika t. jur. Kovač Fr. in za odbor. namestnika t. jur. Brozovič Ivan. Društvo si je nabavilo harmonij, ki je bil nujno potreben za razvoj družabnega življenja ter za gojitev lepe slovanske pesmi. Dne 24. maja je napravila »Zaria« izlet v Št. Peter pri Mariboru. Lepe ure smo preživel v tem prijetnem kraju zelene Štajerske, udeležili smo se populudne predavanja g. Štebiha, zapeli na željo prijaznih Šentpeterčanov nekaj pesmi. T. Puntar in Jesenko sta v poljudnih govorih razjasnila pomen gibanja katoliškega narodnega dijaštva in navduševala poslušavce za narodnost. Zvečer smo se udeležili v Mariboru Detelovega »Učenjaka«, ki so ga vpriporili srednješolci v »Narodnem domu«. Na binkoštni ponedeljek je bilo društvo zastopano v Ljutomeru na mladeniškem shodu.

* * *

Slovenska dijaška zveza pozivlja vse tovariše abituriente, ki se strinjajo z njenim programom, da stopijo vanjo koj po zrelostnem izpitu. Pridite in delite z nami delo! V skupnosti je moč, razkropljeni drobci se poizgube. Oglase sprejema in pojasnila daje o počitnicah t. jur. Kovač Franc, Ravnikarjeve ulice 10, Ljubljana.

Tovariše opozarjamo, da je v zalogi še okrog 1500 razglednic. Naročajte jih in razpečavajte med počitnicami.

Goriški tovariši so začeli jako živahno delo in agitacijo za »Zvezo«. Treba je bilo le zanetiti malo plamenčka in navdušenje za delo je bilo tu. Ker je naše gibanje na Goriškem jako mlado, nam je upati najboljših sadov in uspehov, kar kaže že dosedanja agitacija. Darovali so izmed goriških Slovencev za »Slov. dijaško zvezo« sledeči: Neimenovani gospod iz Gorice 10 K in nekaj znanstvenih knjig, dr. Anton Gregorčič, državni poslanec, 10 K, Teodor Hribar, poslovodja »Krojaške zadruga«, 10 K, Fr. Cleri, c. kr. profesor, 4 K, v knjigah sta darovala gg. Lavoslav Abram, voditelj »Šolskega doma«, in Ivan Godnič iz Gorice, dalje neimenovani gospod 40 K, Karol Toroš, veleposestnik v Medani, 20 K, Fr. Orešec, voditelj c. kr. pripravnice v Gorici, 10 K, Ludovik Kumar, župnik v Biljani, 6 K, Filip Abram, vikar v Pliskovici, 5 K, Henrik Črnigoj, vikar v Lokavcu, 4 K, N. N. 4 K, Peter Uršič, posestnik v Mirnu, 3 K, Fr. Sfiligoj, veleposestnik, in Alojzij Šuc, graščinski ekonom, oba iz Biljane, po 2 K, Fr. Furlan, posestnik v Vel. Žabljah, in Ivan Boštjančič, poštar v Biljani, po 1 K. V knjigah so prispevali: Iv. Vidmar, dekan v Bovcu, Anton Rejec, župan v Šebreljah, Jos. Godnič, kaplan v Volčah, Ivan Wolf, sholastik v Gorici, Leopold Pavlin, nadučitelj v Sovodnjah, neimenovani po Butkoviču, »Bralno društvo« v Vel. Žabljah in Fr. Ivančič, Rud. Kodelja, M. Ganišček, Ant. Tinta, Iv. Podbršček, vsi iz Deskelj, dr. Gnidovec, ravnatelj zavodov sv. Stanislava. Srčna hvala! Naj bi našli ti gg. obilo posnemalcev med našimi znanci in prijatelji! Dijaštvo naj pa med počitnicami pridno nabira knjig in jih doloži v Ljubljano, ali kjer se osnujejo podobori, na zastopnike dotičnih. »Slovenec«, »Gorica«, »Slovenski Gospodar« in »Mir« bodo prinesli o vsaki taki zadevi informacije. Tedaj na delo vsi, posebno akademiki!

* * *

Pozor! Vsi oni, ki se nameravajo udeležiti letošnjega sestanka slov. kat. dijaštva 21. in 22. avgusta v Gorici, naj se priglasijo najpozneje do 20. julija, da bomo vedeli vse potrebno, posebno radi stanovanj, urediti. Da bodo ceneje izhajali, mislimo pripraviti skupne obede in večerje. Vsakdo naj radi tega tudi naznani, ali se želi teh udeležiti. Prevzeti ne moremo nikake odgovornosti, ako ne bodo oni, ki se ne priglasijo pravočasno, glede stanovanj zadovoljni. Priglasite sprejema iur. Lav. Kemperle, Hudajužna, Primorsko.

* * *

Petletnica Hrvatske. 8. junija zvečer je praznovalo hrvaško kat. akad. društvo »Hrvatska« sicer čisto na tihem, a pristrčno petletnico svojega obstanka. Petletnice se navadno ne praznujejo slovesno, vendar pa je razumljivo, da se je bratsko društvo tudi tega jubileja spomnilo, saj se je moralo prebiti skozi toliko usodnih nevarnosti, da je veselje ob prvi petletnici samo ob sebi razumljivo. Letos si je prvič toliko opomoglo, da sedaj lahko z zaupanjem gleda v bodočnost, mej narodom in dijaštvom si je priborilo ugled, na znotraj se je utrdilo in od dne do dne se večajo njene čete.

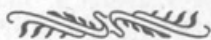
Na slavnostnem večeru sta bila navzoča tudi phil. Butković in dr. Milan Maraković, ki sta od prvega dne stala društvu ob strani in katerih požrtvovalnosti in trdni volji se ima društvo zahvaliti, da je danes vsaj prišlo do ugleda.

Tudi »Domagojci« iz Zagreba so bili kaj številno zastopani.

»Hrvatska« je danes trdna, ni se ji več treba boriti, vsaj ne za obstoj, svoje sile bo lahko posvetila vse delu za svoje načrte, vendar pa naj nikoli ne pozabi prve petletnice, ki se je s tolikim naporom priborila do nje. Prapocu ste priborili pot v trdnjavo, sedaj stoji tam trdno in nobena sila ga več ne izruje! Frst.

* * *

Pripravljavni odbor »Slovanske lige katoliških akademikov« sestoji iz 8 članov: 3 Slovenci, 2 Poljaka, 2 Hrvata, 1 Čeh. Predsednik je T a d. p l. S a b a t o w s k i, iur., Dunaj VII., Neustiftgasse 5, tajnik Fr. Stelè, phil., blagajnik Ant. Smykal, phil. Pisma in pošiljatve je naslavljal na predsednika.

Kje je slepa vera?

Vse naše javno življenje prevladujejo dobro skovane fraze. Eden jo izreče in tisoč in tisoč jih ponavlja za njim. Veliko moč imajo na neizobražene in polizobražene — saj so zate preračunjene — pa tudi izobraženec se ne more popolnoma odtegniti njihovemu vplivu. To dejstvo je znamenje propadanja in izpričevalo velike nesamostojnosti. Koliko ljudi brezmiselno ponavlja take besede, ne da bi kedaj analizirali pojem in spoznali, kaj tiči za njim.

Dandanes posebno vleče, če se govori o svobodi znanosti, svobodi mišljenja in o »sužnjosti duha« v katoliški cerkvi. S tem se hoče seveda dokazovati, da se je cerkev preživela. Kdo more še dandanes zahtevati, da bi »zasužnjil« svojega duha!

To je ena izmed onih klevet, ki jih rabijo »svobomiselci« proti krščanstvu in cerkvi. Ta način boja ni seveda nič novega. Že sv. Avguštin se pritožuje nad odpadniki svojega časa, da obrekujejo in blatijo cerkev, češ, da zahteva slepo vero brez pametnih razlogov in brez razumovega spoznanja. Dandanes je morda večja le zloba, s katero potvarjajo in pačijo krščanska načela, da si na ta način ustvarijo »trdno podlago« za boj proti »klerikalizmu«. Ali nismo doživeli v zadnjem času žalostno dejstvo, da je celo vseučilišni profesor, Wahrmund, docela potvaril krščansko naziranje, zajemal svoje znanje o krščanstvu iz najstrupenejših pamfletov in potem to zmes prezentiral vernim občudovalcem kot katoliški svetovni nazor? Kaj je sramotnejše za vseučilišnega profesorja, kakor če mora iz ust strokovnjakov slišati nepreklicno — ker z neizpodbojnimi dokazi podprto — obsodbo, da je kvaril vire in prepisoval, da ga je vodila strast in ne razum, če mu dokažejo, da je bila že njegova metoda popolnoma zgrešena in napačna. (Glej: Die zweite Wahrmundbroschüre. Anmerkungen und Ausstellungen von Dr. Viktor Naumann Pilatus. (Pripomniti moramo, da Naumann ni katolik, celo pozitivno veren kristjan ne.) Vse to so Wahrmundu dokazali, in vendar je ves Izrael navdušen zanj in ga časti in slavi kot velikega učenjaka. Liberalna znanost mora stati na trhlih nogah, ker morajo vedno preje potvariti krščanski sistem, da se morejo potem boriti proti njemu. Bojujejo se pa proti lastnim otrokom. Ko bi bilo krščanstvo

v resnici tako, kakor straši po liberalnih glavah, bi bilo že zdavnaj izginilo s površja.

Mi, ki stojimo na pozitivno krščanskem stališču, nimamo nič proti, da je kdo nasprotnik cerkve in krščanstva. Svobodno mu! Po vsej pravici pa smemo in moremo zahtevati, da se objektivno in brez predsodkov razsoja o vseh stvareh, ki so v zvezi s krščanskim naziranjem. Toda ravno v tem oziru se brezmejno greši. Karakteristična za metodo in postopanje proti cerkvi in krščanstvu je sodba prof. dr. Fr. W. Försterja (*Jahrbuch moderner Menschen*, 1907, 112—134), ki je bil sam dolgo časa svobodomislec in srdit nasprotnik Cerkve. Tudi on ne obsoja nasprotstva samega proti krščanstvu in Cerkvi, ampak »tisto neznanstveno lahkomišelnost, s katero se dandanes mladi možje, pristaši vede brez podstav, oprostite vsega resnega in temeljitega razmišljanja in preskušanja, kadar jim je soditi o institucijah, ki se snujejo na drugem kulturnem pojmovanju, na drugem dušeslovju, na drugačnem naziranju o človeku, kakor pa ga jim je vcepila vzgoja.« Dalje pravi: Dokler kdo ni preučil socialnih, psiholoških in pedagoških osnovnih vprašanj, s katerimi so vse ustanove Cerkve v zvezi; dokler ni preučil nje klasičnih pisateljev in apologetov, skratka, dokler se ni vglobil v bistvo in zmisel nje teorije in prakse, dotlej kot znanstvenik ne more soditi o Cerkvi. — In vendar hoče dandanes že vsak soditi in pisati o Cerkvi in proti Cerkvi, dasi je dostikrat, kakor pravi Förster, tudi pri sicer resnih možeh nevednost glede katoliške cerkve naravnost vnebovpijoča. Zanimajo se za vse, celo verski običaji Tibetancev in Oceancev so jim dobro znani, nihče pa ne vzame v roke katoliških virov, da bi dobil pravo sodbo o cerkvenih institucijah in naukih. Povsodi in pri vseh strokah velja načelo, da mora znanstvenik zajemati tvarino iz prvotnih virov. Le kadar gre za katoliško naziranje, menijo, da je izjema, katoliškega sistema ni treba zajemati iz katoliških virov. Tega načela se je držal tudi pisatelj zadnjega članka v »Omladini« o silabu, posebno pri razlagi 15. teze. Inspiracijo za ta članek je prejel, na to bi lahko p r i s e g l i, v knjigi starokatolika Goetza: »Der Ultramontanismus als Weltanschauung auf Grund des Syllabus.« Bonn 1905. To je jasno razen iz Froschammerjevega citata tudi iz distinkcije, ki jo dela po Goetzu med »klerikalizmom« in krščanstvom. Naši stari znanci vedno istovetijo krščanstvo in »klerikalizem«. V »Omladini« se zdi, kakor da bi hotel člankar braniti Boga in cerkev pred silabom, pred klerikalizmom. Seveda je to razlikovanje le prazno igračkanje z besedami, da se prikrije pravi namen. Jasno kot beli dan je: o klerikalizmu govorijo, cerkev, uradno zastopnico katoliškega krščanstva, pa mislijo. To delajo že od nekdaj, odkar se je pojavil liberalizem. Znano je, kako se zna liberalizem dostikrat tudi izpremeniti v angela luči in svobode itd., da bi tem lažje in tem več ljudi preslepil. Cerkev bi grešila proti sami sebi in ne bi bila vredna, da obstoja, ko bi mirno gledala, kako ji okrog izpodkopujejo temelje, ne da bi na to opozorila svoje pristaše. To pa je storil Pij IX. s svojim silabom iz leta 1864. Silab je zbirka 80 trditev, ki jih je obsodil Pij IX. iz

tega ali onega vzroka kot zmotne. Hotel je dati katolikom v roke neki kažipot, da se ne oddaljijo v zmedi modernih idej od katoliške resnice. — Pij IX. je zadel s silabom v sršenovo gnezdo. Od tedaj je silab predmet najstrastnejšim napadom. Vse se je dvignilo proti njemu, kakor bi bil silab zanje izdan in ne za katolike. Če prebiramo vse ono, kar se je že govorilo in pisalo proti silabu, moramo strmeti, kako nevedni so premnogi ravno v tem, o čemer pišejo in govorijo. Gotovo jih je komaj par prebralo ves silab, preštudiral ga je pa med sto največ eden. Kako bi mogli drugače razlagati vse one potvare in klevete proti silabu?! Tudi »Omladina« nas hoče na vsak način prepričati, da ima silab dogmatično vrednost, če ne ves, pa vsaj nekaj tez. No, nas veseli, da »Omladina« tako radovoljno veruje v dogme. Mi smo bolj skeptični. Za nas je silab le ravnilo in kažipot v javnem življenju, ki ima veliko avtoriteto kot izrek vrhovnega učitelja, a v njegov dogmatičen značaj kljub temu ne verujemo. Če sta morda Herderjev »Kirchenlexikon« ali Görresov »Staatslexikon« drugega mnenja, nas to prav nič ne moti. To sta dve popolnoma privatni podjetji in nimata večje avtoritete, kakor vsaka druga knjiga. »Omladino« posebno bode v oči 15. teza silabova, ki je pa ne navaja v avtentičnem prevodu, pač pa po zmislu. Teza se glasi: »Človeku je dovoljeno sprejeti in spoznavati ono religijo, ki jo smatra po svojem razumu za pravo.« Ta stavek je obsojen.

Vsakemu se mora na prvi pogled čudno zdeti, da je prišel ta stavek v zapisnik napačnih nauk. Kajti vsak teolog in vsak pameten človek ga mora podpisati v smislu zgoraj omenjenih besed. Če je kljub temu med obsojenimi stavki, potem mora biti pač drugi moment, in ne besedni pomen, merodajen. Naj si »Omladina« in njen štab nikar ne mislita, da so verni katoliki tako omejeni in inferiorni ljudje, ki meniničtebinič vse verujejo, karkoli slišijo ali karkoli se jim zapove. Cerkev je združevala stoletja in stoletja najzrelejše in največje duhove v svojem okrilju. Tudi dandanes ima povsod premnogo globokoučenih in izkušenih mož in žena za svoje najodkritosrčnejše spoznavalce. Ti gotovo ne verujejo kar slepo, marveč z globokim prepričanjem objemajo verske resnice, ti poznajo vse umstvene razloge v prilog veri, pa tudi vse ugovore proti veri. Že to dejstvo samo na sebi bi bilo zadosten vzrok, da bi avtor »Omladininega« članka zadvomil nad pristnostjo razlage, ki jo je bral pri Goetzu ali Hoensbroechu ali pri kakem drugem podobnem junaku, in bi se začel temeljiteje pečati s silabom.

Ko bi to storil, bi najpreje spoznal principe, po katerih je silab sestavljen.*) Sestavljavci silaba so vzeli večinoma vse obsojene stavke iz konteksta znamenitejših knjig, ki so bile za časa Pija IX. naperjene proti cerkvenemu nauku. Kdor hoče tedaj prav umeti pomen posameznih tez, se mora ozirati na pomen, ki ga imajo v kontekstu z drugo vsebino knjige,

*) Glej Heiner, Der Syllabus in ultramontaner und antiultramontaner Beleuchtung. Mainz 1905, p. 1–42.

iz katere so vzete. Upoštevati je treba tudi to, kako so splošno v javnosti razlagali in umevali avtorjeve besede. »Silab obsoja one napačne nauke,« pristavlja dobro Heiner, »ki so jih takrat (za Pija IX.) učili in razširjali, in sicer v onem zmislu, ki so ga jim takrat podtikali.« Navadno se je baval Pij IX. že preje s posameznimi tezami v svojih nagovorih do kardinalskega zbora in je pri tem tudi označil, v katerem zmislu jih zavrača. Ako se s tega stališča objektivno presoja posamezne teze, se pokažejo mirnemu in resnicoljubnemu mislecu v drugi luči in zadobe drug pomen, kakor ga jim podtika strankarska zloba. Seveda kdor taji osebnega Boga, z njim je tudi vsak razgovor o razodetju in avtoriteti cerkve ravnatoko brezploden in nemogoč, kakor z onim o matematiki, kdor taji in zametuje n. pr. enkrateno. Toda tudi ti morajo uporabljati, ako hočejo znanstveno ravnati, pri razlaganju silaba ona pravila in ono metodo, ki je v navadi pri razlaganju zakonov in aktov. (Silabove teze je treba tudi tako razlagati, kakor se razlagajo zakoni.) Da se tako razlaga, kakor smo zgoraj označili, je samoobsebi umevno za tega, ki pozna najnavadnejša pravila za razlaganje zakonov. Goetz pa kar odkrito priznava — tako delajo tudi drugi — da se ne ozira na zgodovinska dejstva, ki so bila morda povod, da je bil stavek cenzuriran (l. c. p. 79). In vendar se more mnogokrat edino na ta način izluščiti pravi zmisel stavkov. To je jasno potem, kar smo rekli zgoraj o sestavi silabovi. Če se torej ogibljejo metode, ki je edino pravilna, potem pač ne moremo misliti, da vodi naše »znanstvenike« brez podstav gola ljubezen do resnice, ampak da gredo z mnogimi predsodki in zlobno voljo na delo. Zakaj zavijati?! Če ste tako prepričani o istinitosti svojih idej, potem pojdite s poštenim orožjem v boj. Magna veritas et praevalebit.

(Dalje.)

Bori.

Jason Saviljev.

Aj vi mladi bori,
dasiravno močni,
kaj ob uri nočni,
kaj ob zlati zori
veje vam vzdrhte
kot da mimo vihra gre? —

Tih trepet
in dovolj sem
čul besed:

„V nas spi moč in sila,
ki se ni razvila
ne še pod zemljo
ni še ne nad njo.

Ah, če vihra zdaj prihruje
nas izruje —
kdo je, ki bi kljuboval
dokler nima trdnih tal? . . .“

Ob Nadiži.

Jason Saviljev.

Mrak skrivonosten v svojem miru
pal je na zemljo,
sanjajoč šumi Nadiža,
bukovje šušti nad njo . . .

Da razumem šum Nadižin,
s šumom bukovja šepet,
bi zapel vam pesmi
kot jih ni še slišal svet.

Iz davnine bi vam nosil
čarnolepih slik,
ob katerih bi spoznali:
— Rod naš ni brez lavorik! —

Srednješolsko dijaštvo.

Dijak in narodna vzgoja. Z zanimanjem sem čital zadnji članek v »Zori« o »Soli in narodni vzgoji«. Kot obmejnega Slovenca me je jako razveselilo, da se je tudi na to, nekako zastarelo plat novega dijaškega življenja obrnilo nekaj pozornosti. Pisec navaja v svojem članku o narodni vzgoji par točk, ki se mu zdé primerne in z ozirom na današnji šolski sistem, zlasti v obmejnih krajih, edino mogoče. Dokler ne bo šola prevzela te naloge, vzgojevati učence v narodnem duhu, je izvenšolska vzgoja edini pripomoček, zlasti še v ponemčenih krajih, kjer je naša šolska mladina tako zelo zapuščena, kjer se neslovenski dijaki naravnost ščujejo proti svojim slovenskim tovarišem, kot je to zopet jasno dokazal žalostni slučaj v mestnem vrtu v Mariboru. Oblast bo na te napade tiho, Nemci bodo dobili vsled potuhe pogum, in nesrečna preganjana žrtev bo zopet — ubogi slovenski dijak!

Slovenska javnost se pač premalo briga za križeva pota, ki jih mora hoditi slovenski dijak, naj bo že srednje- ali visokošolec. Par besedij v listih, pa — mirna Bosna! Zdramimo se iz spanja. Resni časi zahtevajo resnega dela. Samoobramba bodi deviza, narodna samovzgoja naša naloga.

Od državnih gimnazij v Mariboru in Celju zahtevamo, da nam dajo to, kar nam gre. Dijaške knjižnice na teh zavcdih so zelo slabo založene s — slovenskimi knjigami, drugih slovanskih pa sploh ni lahko najti. Slovenski dijaki imajo na mariborski gimnaziji skoro dvetretjinsko večino, in za nje se pač more zahtevati vsaj enakopravnost.

Slovenski dijak.

* * *

Dijak in telovadba. Počitnice se bližajo z vso svojo lepoto in brezskrbnostjo. Po desetmesečnem naporu, dva meseca prostosti! Kdo se je ne veseli? Koliko »tihih načrtov za počitnice« se je skovalo med šolskim letom! Naj bo že karkoli, vtikati se v interese posamnika, ki je pač vir »avtonomije«, se ne maram, le nekaj mislij si hočem dovoliti. Znak naše dobe je klic: Nazaj k starim Grkom, živela gimnastika!«

Mednarodna zveza telovadnih društev je z neko čarobno močjo poklicala v življenje stare olimpijske igre, seveda po modernem vzorcu. Povsod vstajajo telovadna društva, rokoborba, plavanje in drugi športi zanimajo vso javnost. »Višek« današnje gimnastike je pa turistika, ki se je tudi pri nas Slovencih že lepo razvila in preprega s svojimi kočami vso širno domovino.

Naj bi ne bilo slovenskega dijaka, ki bi se v počitnicah ne vadil telesa vsaj eno uro na dan. Prosto življenje v sveži in prosti naravi, — kaj je lepšega. Čisti zrak utrdi pljuča, razvedri glavo, bistri oko in daje novih telesnih sil. Večji izleti

in plavanje nadomestijo dijaku v počitnicah eno prožnost in trdnost, ki mu je med letom deloma pošla. Tudi telovadba v ožjem pomenu naj se goji, če je mogoče. Ne se ogibati telovadnic v krajih, kjer so te na razpolago.

Kdor si hoče ogledati domovino, naj potuje, pa ne samo po ravnem, ampak tudi na gore. Za malo udnino postane lahko vsak član »Planinskega društva«, in je tako deležen vseh udobnosti, ki jih imajo člani. Seveda je potreba zlasti pri turistiki previdnosti in pazljivosti, ker se ravno drznemu rado kaj pripeti.

Uporabite torej prilike, da si utrdite zdravje, okrepite telo in poživate duha v svežem zraku. Naš čas potrebuje zdravih ljudi. V.

Razno.

»Večeri na ženevskem jezeru«, prestavil in izdal »Zbor duhovne mladeži zagrebačke«. Str. 190, cena broš. 60 vin., v platno vezano 1 K 50 vin.

Krasno in globoko zamišljeno delo poljskega profesorja, jezuita Marijana Morawskega, nam je postalo dostopno v hrvaški prestavi. Delo je vseskozi moderno, izrastlo takorekoč iz vsakdanjega življenja in govorjenja. Naša družba, ki tako rada poudarja, da je brezverska, da je ne briga cerkev in nič, kar je nadnaravno, se takorekoč ne more odtegniti pogovoru o veri in cerkvi in njenem stališču v javnem življenju in vedno in vedno razpravlja o tem vprašanju. Zdi se, da je to vprašanje kakor slaba vest, ki ji ne dá mirovati in kljub temu, da neče, mora govoriti o njem, misliti o njem in pri tem, ko hoče vse svoje življenje urediti izven cerkve in njenih zahtev, je postalo življenje moderne družbe le iskanje in zopet iskanje tistega, kar je v cerkvi in njeni veri zavrgla. Družba, ki nam jo predstavlja Morawski, se je komaj sešla, obstoja iz po večini mej sabo nepoznatih ljudi najrazličnejših evropskih narodnosti, in vendar je njen prvi pogovor o veri, in o veri govore sedem večerov in vsak večer obdelujejo drugo versko vprašanje. Knjiga je prijetno pisana in ne preučeno, tako da lahko zadovolji vsakega izmed nas. Cena hrvaške prestave je tako nizka, da si jo lahko vsak brez težave nabavi. Naroča se lahko po vseh knjigarnah, pri upravi hrv. kat. tiskovnega društva ali pa pri »Zboru duhovne mladeži zagrebačke«. — Škoda je, da te knjige Slovenci še nimamo v svoji prestavi, vendar upamo, da se temu kmalu odpomore, ker se je neki tovariš »Daničar« že lotil tega prepotrebne delu.

Frst.

* * *

O slovenskih predstavah. Dr. A. B. priobčuje v »Glasu Matice Hrvatske«, 1908 št. 2, zanimiv članek pod naslovom: »Hočemo li prevoditi s hrvatskega na slovenski?« Glavne misli so sledeče:

»Slovenska Matica« si je zamislila za prihodnost zelo lep načrt književnega dela; važno mesto zavzemjo predvsem prevodi iz slovanskih literatur, med temi tudi iz hrvaške. Misli se na Gunduličevega »Osmana«, ki se mirno lahko primerja z Ariostovim »Orlando furioso« ali Tasovim »Gerusalemme liberata«. Vendar je pa dvomljivo, če bo imel današnji čas dovolj sprejemljivosti za umetnino te vrste. Poleg tega pa še tudi ni rešeno principiuelno vprašanje, če je sloh umestno in koristno, da prevajamo iz hrvatskega na slovenski jezik.

Tako prevajanje je sploh v nasprotju z našim kulturnim edinstvom, ki ga tolikrat povdarjamo; neugodnih književnih razmer niti omeniti ni treba. Sedaj izdaja »Matica Slovenska« hrvaške knjige, »Matica Hrvatska« pa slovenske; in to je zelo pripravna pot, da se prodre v srce in mišljenje sosednega naroda, in na ta način se res bližamo vedno bolj in bolj toliko zaželeni kulturni edinosti. Prevodi nasprotno dosežejo svoj cilj le, če so cepljeni na deblo življenja dotičnega naroda, v čigar jezik se prevaja. Med nami pa sploh ni razlike in ne potre-

bujemo nobenih prevodov, pač pa medsebojnega spoznavanja, dokler nam ne bo literatura naših bratov enako dostopna, kakor naša lastna. Toda to je še daleč: slovenska inteligenca ne pozna — s častnimi izjemami — hrvaške, hrvaška pa tudi ne slovenske; naroda sama pa sta premajhna, da bi se vsak sam zase mogel dvigniti na kulturni višek drugih večjih narodov. Saj niso Srbi nič na boljšem!

Vsak narod prevaja na svojo roko, navadno brez načrtov in brez proračunanja, tako da včasih taka prevodna dela niti ne dobe občinstva, ki bi jih čitalo. Zato naj bi naši najvišji kulturni zavodi »Matic«, slovenska, hrvaška in srbska, napravile skupen načrt prevajanja, da dobimo najvažnejša dela svetovne literature bodisi v hrvaško-srbskem ali pa slovenskem jeziku; ti prevodi bi bili potem dostopni vsem Jugoslovanom in tako bi se vedno bolj bližali vzajemnosti.

Ta naš ideal bi pospeševali tudi strokovni časopisi, ki bi vsprejemali tudi razprave v slovenskem jeziku; s tem bi si povečali čitajoče občinstvo in izboljšali materijelno stanje. V srednjih šolah naj bi se poleg srbske, podučevala tudi slovenska literarna zgodovina in namesto razblinjene nemške zgodovine, bi se gojila popolnoma zanemarljena slovanska zgodovina. Predvsem je potrebno, da se osnuje na zagrebškem vseučilišču stolica za slovenski jezik in književnost in za slovensko in srbsko zgodovino; prizna naj se tudi veljavnost izpitov na zagrebški univerzi za slovenske zemlje in za Dalmacijo, Bosno in Hercegovino, v kolikor še temu ni ugodeno.

Da torej dosežemo edinstvo, ni potreba nobenemu zatajiti svoje narodne individualnosti, pač pa naj širi vsak med narodom leposlovno in znanstveno literaturo svojega soseda; eventualno bi se dala doseči še celo skupna znanstvena terminologija. Prevodi pa ne povspesujejo naše vzajemnosti, z njimi samo indirektno pripoznavamo, da se ravnotako ne razumemo in smo si ravnotako tuji, kakor nam je tuj in težko razumljiv poljski ali ruski jezik.

Srednješolcem kar najtopleje priporočamo, da čitajo hrvatsko; kdor more, naj si naroči »Luč«, za dijake 2 K; naroča se: Zagreb, Kaptol 27. Kdor se ne more naročiti sam, naj jo naroči z več tovariši skupaj!

* * *

Prej in zdaj. Bili so časi, ko se je graško slovensko dijaštvo navduševalo za skupno delo v prid graškim Slovencem. Skupno se je sklenilo delovati pri razdelitvi podpor pri »Slovan. podpornem društvu«, istotako pri »Podpornem društvu za slovenske visokošolce v Gradcu«. Hitro so minili ti časi. Razdelitev mandatov pri »Slovan. podpornem društvu« med Taborjani in Triglavani kaže to dovolj. »Zarjo« so izrinili, da lahko po svoje gospodarijo in delé podpore nepristransko, kakor kažejo zadnji časi. Ali ni tako? Le tako naprej z radikalnim ponosom in brezobzirnostjo! Gotovo rešite narod na ta način in pozni vnuki se bodo klanjali vaši velikosti.

Kontra.

* * *

G. Vukovoj! Pripomniti imam sledeče; »Izgubljene sreče« maj ne vrne. — In če nam ni manjkalo drugega kot majnika, pomladi, potem ne moremo govoriti o nesreči. Prva nesreča mladih pesnikov pa je, da so tako splošni, ali — kar je v tem slučaju isto — tako malo odkritosrčni. »Izgubljena sreča«, »bol«, »žalost« — a človek se vpraša vendar: V čem pa obstoji ta žalost? To pa mladi pesniki redkokedaj povedo, dasi dobivamo celo kopo samo tožečih pesmic. Zdi se skoro človeku, da je žalost pri naši pesnikujoči mladini — moderna, a včasih zelo tudi nenaravna. — Sami čutite, da besedice »meni« in »mi« rabite prepogosto. V prvi kitici imate rime, v drugi ste že — dekadent, a menda ne iz principa, ampak iz komodnosti! Pišite kaj! Pozdrav.

G. Rastislav Zoran: »Odhitite«. Tudi Vam bi skoro dejal: »Odhitite«. Niti metra nimate dobro v oblasti. In jasna logična izpeljava — kje je? Pri drugi: »Sopel je vlak« velja isto. Name naredite utis zaljubljenega človeka, ki misli, da mora pesniti in izžemati svoje srce pa naj je tam tudi sama voda.

G. Zagorski: Vam gre jezik in metrum že prav lepo! Le nadaljujte in vadite se, pa še kaj pošljite v pregled. Varujte se takih reči kot tista dva »mladosti« v zadnji kitici »v zlatem jutru«; sicer je to malenkost a vender veliko škoduje splošnemu utisu.

G. Izor Etran: »Ob pozni uri«. Misel zelo lepa. Skoro sem jo že hotel natisniti v list ali prva kitica, kjer »svetilka začudeno gleda, začudeno sveti — brli«, me je od tega odvrgla. Preglejte jo še enkrat in popravite zopet, mogoče bo potem kaj. Tudi »Slutnje« kažejo velik napredek napram prvemu, kar ste nam poslali. »Spominu prijateljevemu« ste popravili, a vender še ni za list. Prav je, da boste mesto »batjuške« v tretji kitici vzeli »tovariša«, ker proti takim manijam v naši poeziji, kot je batjuška etc., se mora odločno nastopiti. Zakaj bi se ravno ta tujka morala v vsaki pesmi dvakrat rabiti.

G. Tome: »Na razpotju« naslavljate svoje verze. Kaj Vas je privedlo do razpotja? Srečni ste bili, a kar naenkrat je nastala tema, pot se je pa razdelila v steze male, ozke tri. Nazaj ne morete, katero bi udarili, tudi ne veste. Mi Vam tudi ne vemo svetovati, ker ne izdati, katero so te tri stezice. Ako naj bo pesem lirična, mora »privreti« iz srca, da bi pa bili Vi tako nesrečni, ko ste še mladi in se šele začenja za Vas življenje, je malo verjetno. Ne vedno tožiti, iz mladih pesmi naj diha pogum in moč, ako pa imate kaj na srcu, obrnite se zaupno do starejšega prijatelja . . . Pošljite še kaj!

G. Zorislav! Najprej izrazimo svoje veselje, da se oglasi po toliko pesnikih zopet en pisatelj v »Zori«. Poslali ste nam »sliko« — mi bi spis imenovali skoro novelo — »Brodnik Matija«. Vi kažete zlasti spretnost v dialogu preprostih ljudi ter imate zdrav humor. Radi Vam priznamo, da od srednješolcev že dolgo nismo dobili povesti, ki bi kazala toliko talenta. Uvod se nam zdi sicer nekaj predolg; smrt Francetova je bolj slabo utemeljena. No, sicer tudi ta način smrti ni izključen. V celoti se pa bere Vaša povest prav zanimivo. Napišite nam še kaj iz svoje Bele Krajine! J. D.

Slavko Bogdanov. V Vašem spisu ni skoro nič samostojnega, večina prepisana Vendelinova zgodba. Spremembe pa delajo n. pr. spreobrnjenje Vendelinovo jako neverjetno. Na prvo besedo mačehe se ne izpreobrne star grešnik. Tako hitro se tudi ne da izvojevati strašen boj, ki odločuje za življenje. — Na podlagi tega sestavka si ne morem sestaviti sodbe o Vaših zmožnostih. Pošljite še kaj.

Ivo Slavoj. O Vaši črtici piše nekdo izmed prešojevalcev. »Slavoj piše kot romanopisec. Zasnoval je dejanje cele povesti, pri kateri bi se lahko mnogo več povedalo, kot se je. Vender je večina neutemeljena, dasi marsikaj ugaja. Mnogo je prisiljenega. Slavoj pozabi semtertje, da piše povest in začenja študijo. Potrudil se je, čeravno je stvar nezrela kot samostojno delo in kot izraz Meškove knjige. Poglavitne stvari opušča, postranskih se pa oprijemlje z vso silo.« Zdi se nam, da ste prehitro napisali, a veselje in zmožnosti do pisateljavanja kažete. Ako bi se bili bolj omejili in izpeljali v povesti enotno idejo, bi bila boljša. — Za neumorno sodelovanje Vas pa zahvaljujem, gre Vam palma v pošiljanju pesmi. Pozdrav!

* * *

Listnica uredništva. Prejeli smo dve študiji, eno črtico »V delu je rešitev« in v duhu Meškove knjige na Poljani pisano »Iz vaše povesti«. Prvo nagrado, povečano pesnikovo sliko, smo prisodili študiji pridnega sodelavca J. a s o n a Saviljeva (Gorica), ob priliki priobčimo. Drugo pa sestavku J. a n e z a G o r a (Krani) »Življenje na Poljani«.

Uredništvo zaključí julijevo številko 5. julija, zato prosimo, da se pravočasno dpošlje snov za list.

